

”Tuhansien laulujen maa” – Maisema ja identiteetti 1980- ja 1990-lukujen suomenkielisessä rocklyriikassa

Susanna Laamanen

Artikkelissa tutkitaan suomalaisen maiseman ja identiteetin kuvauksia suomenkielisessä rocklyriikassa vuosina 1980–1999. Aineisto muodostuu kahdestakymmenestä laulusta yhdeltätoista eri artistilta ja yhtyeeltä. Tutkimusmetodina käytetään temaattista sisällönanalyysiä. Kappaleiden ja niiden lyriikoiden tutkimus tuo lisätietoa Suomi-kuvan tutkimukseen ja nostaa esiin suomalaisen rockmusiikin äänen, joka on mukana ihmisten arjessa. Suomalainen rockmusiikki on osa suomalaista populaarikulttuuria ja kulttuurihistoriaa. Sillä on kyky uusintaa ja representoida Suomea ja suomalaisuutta. Aineiston kappaleiden maisema muodostuu pääkaupungin, pikkukaupunkien, luonnon ja maaseudun ympäristöistä. Kappaleissa ollaan välitilassa, yksikään ympäristö ei nouse johtavaksi teemaksi. Lyriikoissa uusinnetaan topeliaanista suomalaisuutta niin kestävyys, sitkeyden, vapaudenhalun kuin kohtaloon alistumisen muodossa sekä suomalaisen kirjallisuuden ja iskelmän luontokuvauksen perinnettä. Sanoituksissa kommentoidaan agraarin ja urbaanin lähekkäin oloa, suomalaisen elämänmuodon ja identiteetin murrosta sekä 1990-luvun lamaa. Sanoitusten maisema ja identiteetti kietoutuvat subjektin tunteisiin ja tarinaan, universaaleihin aiheisiin rakkaudesta ja omasta eksistenssistä. Ne paljastavat, toisin kuin matkailumarkkinointi, Suomen ja suomalaisuuden säröt positiivisten asioiden ohella.

Avainsanat: suomirock, lyriikka, Suomi, maisema, identiteetti, 1980-luku, 1990-luku, sisällönanalyysi

Johdanto

Suomalainen rockmusiikki on osa suomalaista populaarikulttuuria ja kulttuurihistoriaa. Se elää ja toimii erilaisissa historiallisissa, kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa ympäristöissä. Musiikilla on mahdollisuus kertoa meistä ja maastamme, representoida ja uusintaa Suomea ja suomalaisuutta. Suomen

itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuonna on hyvä kääntää katse suomirockin alkuvuosikymmeniin ja pohtia, millaista Suomi-kuvaa rockkappaleet rakensivat 1980- ja 1990-luvuilla. Suomirockin kehittyminen alkoi jo 1970-luvulla, mutta varsinaista kulta-aikaa elettiin 1980-luvun puolivälissä uuden aallon yhtyeiden, kuten Eppu Normaalin ja Juliet Jonesin Sydämen sekä Dingon suursuosion myötä. 1980- ja 1990-lukujen musiikin tarkastelu on mielekästä kolmesta syystä. Ensimmäinen syy löytyy taloudesta ja yhteiskunnan muutoksesta. Suomalainen yhteiskunta koki vuosikymmenten aikana niin nousukauden kuin laman. Samoin jo edellisinä vuosikymmeninä alkanut rakennemuutos muistutti edelleen itsestään. Suomirock toimi näin kahdessa erilaisessa yhteiskunnallisessa ympäristössä. Toinen syy paikantuu suomenkielisen rockmusiikin kehitykseen. Suomirock koki tutkittavalla ajanjaksolla ekspansion ja taantumaa, jonka jälkeen uusi nousu tapahtui 1990-luvun puolivälissä uusien tekijöiden kera; suomenkieliset rockyhtyeet alkoivat jälleen näkyä myyntilistojen kärkisijoilla. Kolmas peruste liittyy aikaan. Kappaleiden tarkastelu vuonna 2017 luo ymmärrystä suomirockin ja Suomi-kuvan yhteydestä osana kulttuurihistoriamme rakentumista. Aivan kuten Jokinen ja Saaristo (2006, 293) tuovat esiin, suomalaisen rockin kautta voi ”oppia” yhteisönsä elämänsä vaiheiden jäsenyyksiä.

Tämän artikkelin lähtökohtana on ajatus lyriikoiden sijoittumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan, maisemaan ja kulttuuriperintöön. Ajattelen kappaleet metaforisesti postikortteina, jotka luovat sävelillä ja sanoilla kuvan Suomesta: laulun esittäjä lähettää sanoitusten kautta – melodian, harmonian, soitinnuksen ja sovituksen tukemana – viestin lyriikan henkilöiden tapahtumista ja tunnelmista tietyssä ympäristössä. Postikortit ovat rakentaneet Suomi-kuvaa vuosikymmenten saatossa sekä esitelleet Suomen kaupunkeja ja luontoa. Postikortit ovat olleet luomassa kulttuurista kuvastoa meistä ja historiastamme (esim. Östman & Laakso 1999, 21) – aivan kuten suomalainen populaarimusiikki omalle yleisölleen. On sanottu, että postikortteilla on paikkojen uusintamisen (esim. Markwick 2001, 417–420; Milman 2011, 157–158) lisäksi mahdollisuus viedä saajansa mielikuvitusmatkalle kortin kuvan ja terveisien kautta (Andriotis & Mavric 2012, 35–36). Samalla tavoin laulun kuulija siirtyy omalle mielenmatkalle laulun viestin myötä.

Mikko Lehtosen (2004, 121) mukaan populaarikulttuurilla on keskeinen sija suomalaisuuden tuottamisessa: se tuo uuden ja jännittävän lisäksi esiin tutut, ja sen tähden huomaamatta jäävät asiat. Tästä syystä suomirockin lyriikoiden analyysi on tärkeää. Se paljastaa kulttuurisia ajatusmalleja, jotka voivat olla heijastuksia yhteiskunnasta ja suomalaisuuden määreistä. Laulut kertovat universaaleista tunteista ja ajatuksista, rakkaudesta, surusta, eksistenssin pohdinnoista ja ympäristön havainnoista, mutta niillä on myös oma kansallinen viitekehysensä. Musiikki liittyy voimakkaasti paikkojen ja ihmisten identiteettiin (Hudson 2006, 626; Johansson 2013, 41) ja tarjoaa näin merkityksellisen tutkimuskohteen. Tulkinnat lauluista ovat aina yhteydessä kuulijan omaan historiaan ja kokemusmaailmaan, sillä ihmiset rakentavat merkityksiä teksteihin ja luovat niistä merkityksiä elämäänsä; näin tekstien tekijät eivät voi koskaan viime kädessä määrittää, miten heidän kirjoituksensa tulkitaan (esim. Lehtonen 2000 [1996], 207). Myös populaarimusiikin analyysi on tulkinnan tarjoamista (Moore 2012, 5).

Laulun tulkinta elää erilaisissa esitystilanteissa ja ihmisten erilaisissa merkitysmaailmoissa. Rock- ja pop-kappaleiden esittämistä onkin verrattu näytelmiin ja näyttelemiseen (esim. Frith 1988a, 40; Frith 1988b, 120; Lindberg 1995, 47). Osa laulajista voi siirtyä tietoisesti toiseen rooliin kappaleiden myötä, mutta osalle laulajista esiintyminen on nimenomaan kaikista rooleista pois riisuuntumista. Kappaleiden esitystyylit voivat olla erilaisia livetilanteissa ja äänitteillä. Tässä artikkelissa mukana olevien kappaleiden tulkinta perustuu kappaleiden äänitemuotoon ja niiltä litteroituihin sanoituksiin. Artikkelin pääpaino on suomalaisen rocklyriikan temaattisessa sisällönanalyysissä, mutta mukana on myös tulkintaa tarinaa tukevista musiikillisista elementeistä, kuten melodiasta ja soitinnuksesta. Artikkelin tutkimuskysymykset ovat: 1) Millaisen maiseman aineiston 1980- ja 1990-lukujen suomirock rakentaa lyriikassaan? 2) Minkälainen suomalaisuuden identiteetti välittyy aineiston kappaleista? 3) Kuinka suomirockin Suomi suhteutuu matkailumarkkinoinnin Suomi-kuvaan? Artikkelin kulkee teoriaesittelyn kautta kohti laulujen maiseman ja identiteetin tulkintaa, joka lopussa yhdistyy matkailun Suomi-kuvaan. Artikkelin täydentää populaarikulttuurin ja suomirockin suomalaisuuden kuvista tehtyä tutkimusta (esim. Salmi & Kallioniemi 2000; Skaniakos 2010) lyriikka-analyysin näkökulmasta.

Lyriikantutkimuksesta suomalaiseen maisemaan ja identiteettiin

Sanoitusten tutkimus, kuten yleisesti populaarimusiikin tutkimus, on kulkenut pitkän tien hyväksytyksi akateemiseksi tutkimuskohteeksi. Alkuvaiheessa populaarimusiikintutkimus paikantui erityisesti yhteiskuntatieteiden, kuten sosiologian puolelle (esim. Moore 2012, 2; Aho & Kärjä 2007, 15), ja samalla tavoin sanoitusten tutkimusta on tehty usein musiikkitieteen ulkopuolella, erityisesti kirjallisuudentutkimuksessa. Ensimmäinen ja tällä hetkellä ainoa suomalainen rocklyriikan tutkimuksia kokoava kirja *Ääniä äänien takaa – Tulkintoja rocklyriikasta* (Lahtinen & Lehtimäki 2006) lähestyy sanoituksia kirjallisuuden-, musiikin- ja kulttuurintutkimuksen menetelmin. Nykyisin lyriikat ovat saaneet yhä enenevässä määrin huomiota eri tieteenaloilla ja analyysia on tehty vaihtelevista teemoista. Sanoituksista on etsitty viittauksia perinteisiin rockkliseisiin, kuten päihteisiin ja seksiin (ks. Hall, West & Neeley 2013; Hall, West & Hill 2012) tai koodattu merkkejä poliittisista viesteistä (Van Sichel 2005). Suomalaisista iskelmistä on tutkittu turismikuvauksia (Salmi 2000) ja raskaasta suomenkielisestä rockista on luettu miehen, kuoleman ja maskuliinisuuden esityksiä (Oksanen 2003; Oksanen 2006). Tämän artikkelin aihetta, rocklyriikkaa kansakunnan kuvaajana, on tutkinut maantieteilijä Ola Johansson (2013) ruotsalaisen indierock -yhtyeen Kentin kautta. Omassa aiemmassa suomirockin Suomi-kuvaa käsittelevässä analyysissäni (Laamanen 2013), johon tämä artikkeli pohjaa, yhdistin uudella tavalla populaarimusiikin tutkimuksen matkailumaantieteeseen ja matkailumarkkinointiin.

Tutkimustapoina lyriikantutkimuksessa on usein sisällönanalyysi, mutta myös grounded theorya ja fenomenologista lähestymistapaa on käytetty analyysissä (esim. O’Callaghan & Grocke 2009, 322). Sanoituksiin keskittyvä analyysi on saanut myös kritiikkiä tekstikeskeisyydestä (esim. Frith 1978, 176), mutta toisaalta myös perinteisen taidemusiikin analyysimenetelmien käyttö rockin tulkinnassa on mielletty hankalaksi (esim. Järviluoma & Rautiainen 2005 [2003], 175). Sen sijaan kuulokuvan

tulkinta, eli analyysi kuuntelun, ei valmiin nuottikirjoituksen kautta, on vakiintunut käytäntö populaarimusiikin tutkimuksessa. Sanoituksia voi lähestyä monella tapaa ja jokaisen tutkijan onkin kehitettävä omaa tutkimuskysymystään parhaiten palveleva lähestymistapa lyriikan tutkimukseen.

Tässä artikkelissa kysymys on lyriikoiden maisemaan ja identiteettiin liittyvästä analyysistä, jolloin tutkimusmetodina on luontevaa käyttää temaattista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi tapahtuu teoriaohjaavasti, jolloin teoria toimii analyysin apuvälineenä. Tutkimuskysymykseen liittyvät analyysiyksiköt nousevat aineistosta, mutta niitä ohjaa aikaisempi tieto. (Esim. Tuomi & Sarajarvi 2011, 96–97.) Analyysi tapahtuu teemoittelun, luokittelun ja teorian vuoropuhelun kautta. Tulkintaa kuvaa laadulliselle tutkimukselle tyypillinen prosessiluonteisuus. Sijoitan tutkimukseni kulttuurintutkimuksen kentälle, populaarimusiikintutkimuksen kontekstiin. Lisäksi tarkastelen aineiston tuloksia matkailututkimuksen näkökulmasta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu suomalaisen maiseman, identiteetin ja yhteiskunnan historian sekä matkailumaantieteen ja -markkinoinnin tutkimuksesta ja kirjallisuudesta.

Maisema on tutkimuskohteena monimerkityksinen, sillä sen käsitteet levittäytyvät laajalle alalle, esimerkiksi esittämisen ja todellisuuden sekä kulttuurin ja kielen suhteisiin (Häyrynen 2005, 25). Rocklyriikan tarinoiden ja ympäristön suhteesta syntyy merkityksiä, jotka luovat maisemalle suuremman roolin kuin mitä pelkkä staattinen maisemakuvaus antaisi. Maantieteilijä Vesa Kanninen (1993, 19–20) on jakanut maiseman luonteen kolmeen osaan: 1) maisema on ensisijaisesti visuaalinen, 2) maiseman merkkien kautta muodostuu merkitys, joka luo maiseman ja 3) maisema on kulttuurinen. Sanoitetussa musiikissa maisema luodaan sanojen kautta, mutta maisemakuvauksen tulkintaan vaikuttavat myös laulajan laulutyyli ja kappaleen musiikillinen ilmaisu. Maisemakuvaus on lauluntekijän tulkinta, jonka jokainen kuulija tulkitsee uudelleen omasta kokemusmaailmastaan käsin. Ajattelen aineiston rockkappaleiden olevan kulttuurisessa viitekehyksessä olevaa tunneperäistä maiseman ja paikan kokemista, topofiliaa (ks. Karjalainen 1999, 26). Suomirockin kappaleet ovat täynnä tapahtumaympäristöjä ja koettuja maisemia. Jokisen ja Saariston (2006, [2002], 41) mukaan omalle kulttuurille tyypillisiä maisemia määritellään tarinoissa ja kulttuurihistorioitsija Paavo Oinonen (2016, 332) huomauttaa, kuinka suomalaisissa iskelmissä käytettyjen paikkojen ja mielentilojen vertauskuvien, satumaan ja ryysyrannan, kautta voi ymmärtää suomalaisten kulkua hyvinvointivaltion alkuvuosilta tähän päivään. Suomalainen rockmusiikki on yksi tarinamuoto, jossa määritellään suomalaista maisemaa ja sen kehitystä. Tutkimuksessa käsitän maiseman laajana käsitteenä konkreettisista paikoista yhteiskunnalliseen ympäristöön, joilla on yhteys identiteettiin ja tunteisiin.

Suomalainen maisema ja kansallinen identiteetti kuuluvat vahvasti yhteen. Kansallinen identiteetti ja suomalainen maisema-ajattelu ovat rakentuneet toisiinsa nivoutuneina pitkän ajan kuluessa (Häyrynen 2005, 14). Kansallismaisemista ja suomalaisista ihannemaisemista puhuttaessa viitataan samalla myös niiden kansallista ja paikallista identiteettiä luoviin kulttuurisiin merkityksiin (Raivo 1999, 70). Kansallinen identiteetti on myös kerrottua, ihmisiä yhdistävää tarinaa. Kulttuurintutkija Stuart Hallin (1999, 47) mukaan kansalliset kulttuurit rakentavat

identiteettejä luomalla merkityksiä kansakunnasta ja nämä merkitykset kuuluvat tarinoissa, joita kansakunnasta kerrotaan. Myös suomirock sisältää tuttuja kansalliseen identiteettiin liittyviä merkityksiä. Etnomusikologi Marko Aho (2003, 227) pohtii suomalaisten iskelmäsankarien sortumista käsittelevässä väitöstudkimuksessaan, kuinka kansallisen identiteetin tarkka sisältö ja totuusarvo eivät ehkä ole keskeisintä, vaan tärkeintä on tarinan luoma yhteenkuuluvuus.

Kansallista identiteettiä ja suomalaisuuden kuvan historiaa tarkasteltaessa katse kääntyy 1800-luvulle, jolloin suomalaisuuden omakuva luotiin esimerkiksi Zachris Topeliuksen, Johan Ludvig Runebergin ja Johan Vilhelm Snellmanin kirjojen, runojen ja erilaisten kirjoitusten kautta. Myös koulujen lukukirjoihin liitettiin kuvauksia suomalaisuudesta, jota määrittivät uutteruus, kestävyys, karaistuneisuus, sitkeys, urhoollisuus, itsepintaisuus ja vapaudenhalu. (Esim. Varpio 1999, 14–16.)

Edellä esitetyistä Suomi-kuvan rakentajista Topeliuksen katsotaan olleen tunteisiin ja aisteihin vetoava kirjoittaja (Laine 2016, 184). Jos Topelius on välittänyt viestiään tunteisiin vetoavan ilmaisun kautta, niin myös musiikilla on vahva luonne tunnepitoisena esitysmuotona, jolloin laulujen viestin ja kuvien voima lisääntyy. Maisema- ja identiteettikuvat jatkavat tunnepitoista viestiään suomirockissa.

Rockmusiikki ja aineiston sijoittuminen 1980- ja 1990-luvuille antavat kappaleille mahdollisuuden myös rikkoa perinteisiä suomalaisuuden käsityksiä ja kommentoida oman vuosikymmenensä ajankuvaa. Edellisinä vuosikymmeninä maaltamuutto, yhteiskunnallisen ja taloudellisen rakennemuutoksen kanssa, oli jo muokannut maisemaa ja kaupunkikuvaa. Helsingin asutus keskittyi lopullisesti lähiöihin (esim. Saarikangas 1999, 203). Maisema oli näin muuttunut, ainakin osittain, 1980-luvulle tultaessa. 1980- ja 1990-luvut liittyivät puolestaan vahvasti talouden nousu- ja laskukausiin, sillä Suomi ajautui 1990-luvun alussa lamaan, kun noususuhdanteen huumassa rahoitusmarkkinat vapautettiin vuonna 1986. Talousahdingosta kuitenkin noustiin vähitellen, mutta lama jätti jälkeensä yhteiskunnan jakaantumisen hyvin toimeentuleviin ja köyhiin. (Anttila 2016, 438, 444–448.) Aineiston vuosikymmenille mahtuu näin isoja yhteiskunnallisia muutoksia.

Suomi on kulkenut tien agraariyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi ja samalla tavoin matkailun Suomi-kuvat ovat kulkeneet muutoksen teitä. Matkailumaantieteessä Suomi on laskettu periferiaksi, jonka matkailutopografia ja luonnonmaantieteellinen potentiaali määrittävät pohjoisen sijainnin, vuodenaikojen, sekä luonnonmaantieteellisen ympäristön vaihtelusta yhdistettynä nykyaikaiseen yhteiskuntaan (Vuoristo 2001, 41, 68, 71). Matkailun Suomi-kuvaa on luotu myös kansallismaisemien ja postikorttien kuvien kautta. Erityisesti autonomian aikana kansallisuusaatteen vahvistamat maisemat olivat matkakohteita, jotka siirtyivät postikortteihin muodostaen kansallista matkailun ikonostaasia (Rouhiainen 2006, 77–78). Ajan muuttuessa maisemakuvien rinnalle tulivat turistikemmat ja kulutusorientoituneemmat kuvat: 1930-luvulla kansalliset maisemasymbolit saivat vierelleen modernit hotellit, talviurheilukeskukset sekä hiekkarannat. Myös 1950-luvun olympialaiset lisäsivät modernisaation kuvausta. (Häyrynen 2005, 77–78.)

Aineiston valinta ja tutkimuksen kulku

Artikkelin aineistona on kaksikymmentä vuosina 1980–1999 julkaistua laulua yhdeltätoista eri artistilta ja yhtyeeltä. Tutkimusaineistoni on harkinnanvarainen temaattinen näyte, joka on rakennettu tutkimusongelmaan liittyvien kysymysten kautta (ks. Knuutila 2010, 28). Valitsin kappaleet käymällä läpi sellaisia suomirockin artisteja ja yhtyeitä, jotka ovat päässeet albumeillaan 1980- ja 1990-luvuilla myyntilistojen kymmenen parhaan joukkoon (Nyman 2005), ja käymällä läpi heidän tuotantoaan tutkimusteeman kannalta. Näin valitut artistit ja yhtyeet edustavat suomirockin laajalti tunnettuja ja kuunneltuja tekijöitä. Tutkimuskysymyksen takia aineistosta rajautui pois yhtyeitä ja artisteja, joiden tekstillinen ilmaisutyyli on abstraktimpaa ja metaforisempaa. Kaikki kappaleet eivät ole hittejä tai sisälly myydyimpiin albumikokonaisuuksiin, mutta tunnettujen tekijöiden kautta niillä on laaja kuulijakunta. Artistien ja yhtyeiden tuotannon läpi käymisessä hyödynsin musiikkikirjaston (Kirjasto 10/Helsingin kaupungin kirjasto) cd-valikoimaa sekä internetin musiikkipalveluista YouTubea ja Spotifyä. Kuuntelin levyjä ja kappaleiden lyriikoita maisemaan ja identiteettiin liittyvien tutkimuskysymysten kannalta. Esimerkiksi maantieteilijä Ola Johansson (2013, 40) on tehnyt vastaavanlaista tutkimusta ja jakanut Kentin kansallisten myyttien käytön tarkastelun sisäiseen maisemaan sekä kaupunki- ja talvimaisemaan. Laulun ympäristö ja subjektin sisäinen maisema kuuluvat näin yhteen ja tarjoavat reitin maa- ja identiteettikuvaan.

Tutkimukseni valintakriteerit aineiston kappaleille olivat pelkistetysti suomenkielisyys ja lyriikan sijoittuminen johonkin selkeästi kuvattuun maisemaan sekä laulun subjektin läsnäolo tekstissä tai tekstin viittaaminen koko Suomeen. Pelkistetty raja-antoi kappaleiden sisällöille enemmän tilaa, jonka myötä aineistosta nousevat teemat rakentuivat analyysivaiheissa tarkemmin erotelluiksi (vrt. Johansson 2013, 40). Kuuntelun aikana keskityin konkreettisen paikan ja subjektin esillä oloon, en paikan laatuun tai subjektin tunne- ja ajatusmaailmaan. Tämän kautta pyrin välttämään omien ennako-oletusten vaikutusta valintaan. Valintaa ohjasi ajatus mahdollisimman monipuolisesta tekijämäärästä, jotta yhden tai muutaman tekijän ääni ei dominoisi liikaa analyysiiä. Sisällönanalyysissä ei ole olemassa yhtä universaalia kriteeristöä aineiston määrälle (Neuendorf 2002, 88), vaan määrä on harkittava jokaisessa tutkimuksessa erikseen. Aineistoni 20 kappaletta ovat hyvin hallittavissa manuaalisen sisällönanalyysin keinoin. Analyysin tarkoituksena on tuoda esiin näyte maiseman ja identiteetin teemoista suomirockissa 1980- ja 1990-luvuilla, ei määrittellä suomalaisen rocklyriikan Suomi-kuvaa kokonaisuudessaan aineiston vuosikymmeniltä.

Analyysiprosessi eteni aineiston ja teorian vuoropuhelun kautta. Pertti Alasuutarin mukaan laadullisen tutkimuksen analyysi etenee havaintojen pelkistämisen ja arvoituksen ratkaisemisen kautta. Näin havaintojen muodostamista johtolangoista johdetaan prosessiluonteisesti aineiston merkitystulkinta. (Alasuutari 2011 [1993], 39, 44.) Analyysiprosessin alussa tutustuin aineistoon vapaasti havainnoiden, saadakseni aineiston tutuksi itselleni. Tämän jälkeen keräsin aineistosta raakahavaintoja tutkimuskysymysten kautta sekä yhdistin aineistosta tehdyt havainnot keskustelemaan teoriakirjallisuuden kanssa seuraavien teemojen alle: 1) maisema; kaupunki, maaseutu, luonto, vuodenajat 2) identiteetti; kaupunkilaisuus, agraari,

luonteenpiirteet/sisukkuus, vapaudenhalu, kohtaloon tyytyminen sekä 3) matkailumaisemat. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen, arvoituksen ratkaiseminen, tapahtui teorian ja aineistosta nousseiden temaattisten havaintojen vuoropuhelun kautta.

Yhteiskunta muuttuu – maiseman ja identiteetin ristiriitoja

Aineiston suomirockin maisemat piirtyvät lyriikoista esiin monimuotoisina: tapahtumien ympäristöinä ovat rannat, metsät, uinuvat pikkukaupungit, valtatie, satamat, kaupunkien kahvilat ja muuttuva yhteiskunta. Laulun tekijä piirtää kuvan tapahtumaympäristöstä tukemaan lyriikan kertomusta ja antamaan tarinan hahmolle näyttämön. Aineiston kappaleet jakaantuvat koko Suomea käsitteleviin lyriikoihin, joissa maisemaympäristö liittyy yhteiskunnalliseen muutokseen sekä kaupungin, maaseudun ja luonnon kuvia esiin tuoviin teksteihin. Kaikki maisemat liittyvät vahvasti suomalaisuuden kokemukseen ja identiteettiin, joista kuulija löytää tuttuutta. Ensimmäisessä analyysiluvussa keskityn suomalaisen yhteiskunnan muutokseen ja elämänmuodon murrokseen.

Tutkimuksen kappaleet sijoittuvat 1980- ja 1990-luvuille eli aikaan, jolloin suomalaisen yhteiskunnan suuri rakennemuutos oli koettu. Maaseutu oli hiljentynyt, työ teollisuuden ja palveluyhteiskunnan myötä siirtynyt kaupunkeihin ja lähiöistä tullut uusi asuinpaikka suurelle määrälle suomalaisia. Tapahtui niin sanotusti suburbanisoituminen, ei niinkään kaupungistuminen, sillä modernit lähiöt rakennettiin keskelle ei mitään. (Jokinen & Saaristo 2006 [2002], 153–155.) Aivan kuten Eppu Normaalin vuonna 1980 ilmestyneessä kappaleessa *Puhtoinen lähiöni* todetaan, ”Kaupunkiin on pitkä matka”. Kappaleessa huomion saavat suomalainen asuntopolitiikka ja lähiöelämä, eli teemat, joiden kriittinen keskustelu kasvoi 1980-luvun alussa (Jokinen & Saaristo 2006 [2002], 155). Kappaleen ironia on toteavaa ja teksti leikittelee yhtyeelle tuttuun tapaan sanoilla, ja musiikillinen ilmaisu on tyypillistä juuri kehittynyttä uuden aallon suomirockia sähkökitaroinen: ”Katson ulos ikkunasta, kai tää on mesta nasta [- -] ainakin kaupunginjohtajasta tää lähentelee taivasta” (Mikko Saarela, 1980). Lähiömaiseman ja -elämän kuvaus rajoittuu aineiston kappaleissa edellä mainittuun kappaleeseen. Kappaleen esiintuominen on kuitenkin mielekästä, sillä kappale on jäänyt elämään ja se on ollut keskeistä ajankuvaa ilmestyessään.

Vaikka 1980- ja 1990-lukujen lähiöelämästä tehtiin lauluja, niiden vähäisyys voi johtua niin genrestä kuin sukupolvikokemuksesta. Lähiöelämä ei ollut tuolloin vielä monen sukupolven kasvuympäristö, toisin kuin 2000-luvulla. Eppu Normaali käsittelee kappaleessaan lähiöelämää humoristisesti ja ironisesti. 2000-luvulla suomirapin myötä lähiöt ovat tulleet eri tavoin kappaleiden ympäristöiksi. Suomirock viihtyi aiempina vuosikymmeninä usein pikkukaupungeissa ja luontoa esiin tuovissa maisemissa. Ne olivat kenties tutumpia ympäristöjä tekijöilleen.

Aineiston koko Suomea käsittelevät kappaleet ovat sävyiltään ironisia ja julkaisuajankohtaan nähden ajankohtaisia. Niiden Suomi näyttäytyy modernin ja agraarin välimaastossa kamppailevana maana, jossa muutokset ovat tosiasioita, mutta jotka aiheuttavat hämmennystä ja kritiikkiä. Lehtosen (2000 [1996], 17) mukaan

identiteetin ja elämisen merkityksen hakeminen olivat keskustelujen keskiössä 1980- ja 1990-luvuilla, sillä perinteisten ”kodin, uskonnon ja isänmaan” rinnalle ei ollut noussut 1960-luvun jälkeen uusia identiteetin määreitä. Tämän tutkimuksen aineisto sijoittuu juuri näille elämänmuodon ja identiteetin murroksen vuosikymmenille, mutta suoraa kansainvälistyvän Suomen ja suomalaisen identiteetin kriisiä näkyy vain yhdessä laulussa: Ismo Alangon kappaleessa *Kun Suomi putos puusta*. Tämä suomirockin klassikko kertoo tiivistetyn tarinan maaltamuuton, kaupungistumisen ja kansainvälistymisen aiheuttamasta suuresta murroksesta. Kappaleen melodia on yksinkertainen ja laulu kertomuksineen tulee selkeästi esiin. Äänimaisemasta on tehty tarinaa tukeva, joka tosin viittaa menneeseen, ei nykyaikaan, ja mukana on niin linnunlaulua, kuokan maahan iskeytymisen ääniä kuin viulujen ja harmonin soittoa. Kappaleen kertosaieistö, johon myös kappale päättyy, loppuu sävellajin ulkopuoliseen sointuun, joka lisää tarinan hämmentynyttä ilmapiiriä.

Kun Suomi putos puusta kaikki kävi äkkiä

ei nähty itse sikaa eikä edes säkkiä

kun Suomi putos puusta maito oli milkkiä

pilkkisaalis pakasteita, yöt bläkkiä

(Ismo Alanko, 1990)

Vuonna 1990 ilmestynyt kappale on sopinut hyvin suomalaisen elämänmuodon ja identiteetin murroksen kuvaukseksi ajanjaksona, jolloin moderni kansainvälisyys ja vanha agraari herättivät kysymyksiä. Suomen matka teollistuneeksi ja teknologisesti kehittyneeksi maaksi sekä toisaalta sijainti Euroopan periferiassa maaseutumaisessa ympäristössä näkyvät teksteissä ristiriitojen ironisena käsittelynä.

1960–1970-lukujen voimakas rakennemuutos Suomessa muutti maa- ja metsätalouden merkitystä suurena työllistäjänä, sillä uudet työpaikat löytyivät jalostustuotannosta ja palvelusektorilta. Suuren muuton seurauksena Suomesta tuli teollinen maa, joka kuitenkin kehittyi samaan aikaan moderniksi palveluyhteiskunnaksi, ei teollisuusyhteiskunnaksi. (Saaristo & Jokinen 2006 [2002], 87–89.) Aineiston kappaleissa moderniin teollisuuteen viitataan Eppu Normaalin kappaleessa *Suomi-ilmio*. Tosin tekstillinen tyyli on ironinen, eikä kehityksen oikeasta suunnasta olla vakuuttuneita.

Voiko täydellisyyttä olla olemassa missään muodossa?

Tottahan toki muun muassa Olkiluodossa...

Uraani halkeaa

ja tuottaa lamppuun valkeaa

mutta millään muilla mailla

kuin Suomella se ei oo riskiä vailla

(Mikko Saarela, 1980)

Reilut kymmenen vuotta myöhemmin Juice Leskinen toi esiin omaa kuvaustaan maasta ja sen ristiriidoista kappaleessa *Siniristoloppumme*. Nimi on ironinen muunnos vanhasta isänmaallisesta lippulaulusta *Siniristoloppumme (Lippulaulu)* eli nimi itsessäänkin herättää jo tunteita sekä toimii mielipiteen ilmauksena. *Siniristoloppumme* lauluun viittaamista on tehty jo Juicea ennen suomirockin parissa. Vuonna 1985 ilmestyneessä Sielun Veljien kappaleessa *On mulla unelma* tekstin sisältö kääntyi vastakkaiseksi suhteessa *Siniristoloppumme* -kappaleen sanoihin, ja siniristolippuun liittyvät provosoivat fraasit aiheuttivat kritiikkiä Yleisradiossa: Rockradion toimittaja Jukka Haarma sai kanavajohtajalta moitteet sallittuaan kappaleen esityksen Sielun Veljien livelähetyksessä (Bruun, Lindfors, Luoto & Salo 1998, 413–414). Tuttuun isänmaallisuutta henkivään lauluun viittaaminen on tehokas keino saada huomio tekstiin ja sen viestiin. Leskisen *Siniristoloppumme* kappaleessa lauletaan ironisesti hallitusta rakennemuutoksesta, kansainvälisyyden ja suomalaisen vanhan agraarisen elämänmenon ristiriidasta, ja toisaalta hapankaalin syömisellä viitataan jo kauan suomalaisessa populaarimusiikissa käytettyyn Venäjää vähättelevään ilmaisuun ja kulttuurielämän ilmapiiriin: ”tahdomme turvetta seipäälle haalia, meillä ei syödä hapanta kaalia”.

Kappaleessa kuvataan ironian ja huumorin keinoin myös Suomen ajautumista lamaan ja hallituksen heikkoa toimintaa kriisin keskellä. Kappaleen musiikillinen toteutus syntetisaattoriefekteineen ja skrätsäyksineen tukee tekstin tyyliä. Sanoituksessa viitataan menneeseen aikaan ja presidentti Kekkonen valtakautteen. Kymmenen vuotta Kekkonen kauden jälkeen Suomen nousukausi on muuttunut vakavaksi laskusuhdanteeksi ja Juicen laulussa presidentin vuoden 1975 virkamiehille lähettämän myllykirjeen sanat ”saatanan tunarit” muuttuvat lyriikassa kysymyksen muotoon. Leskinen on käyttänyt myös muissa teksteissään paljon suomalaisuuteen liittyviä ikoneita ja symboliikkaa sekä kritisoinut yhteiskunnan rakenteita ja toimijoita (Luoto 2015, 60). *Siniristoloppumme* on hyvä esimerkki tästä tyylistä. Kappale on ilmestynyt vuonna 1991 eli ajankohtana, jolloin Suomi oli historiansa pahimmassa talouskriisissä.

Olemme tässä nyt oivaltamassa,

että on valtio huonossa jamassa...

Hallitus hoitaa hättää,

kuka saatanan tunari taas tunaroi?

e-e-en kommentoi

(Juice Leskinen, 1991)

Tekstistä on luettavissa viitteitä suomalaisuuden me ja muut -perinteestä, jonka juuret ulottuvat aina 1900-luvun alun kupletteihin. Ironista yhteiskuntakritiikkiä on tarjoillut myös Irwin 1960-luvulla, punk 1970-luvulta lähtien ja rap on esittänyt sitä 2000-luvulla. Myös suomalainen raskas rock on sanonut sanansa nyky-yhteiskuntaa ja kulttuuria kohtaan (Oksanen 2003, 97).

Koko maata muutoksen maisemissa käsittelevissä kappaleissa ihminen ei ole vielä löytänyt paikkaansa modernin ja agraarin keskellä ja nykyaikaiseen globaalia kohti kulkevaan yhteiskuntaan ei uskota varauksetta. Tilanne voi johtua menneiden vuosikymmenten rakennemuutoksen läheisyydestä. Erityisesti vielä 1980-luvulla, mutta myös 1990-luvulla yhteiskuntarakenteen muutokset olivat vahvasti muistissa ja havaittavissa; moni lauluntekijä oli itsekin elänyt ja nähnyt lapsena ja nuorena voimakkaimman rakennemuutoksen ajan, kuullut vanhemman sukupolven puhuneen siitä. Kappaleet kommentoivat suomalaisen elämänmuodon ja identiteetin murrosta sekä talouden ja teknologian kehitysvaiheita. Kehityksen kautta fyysinen maisema muuttui ja henkinen maisema ajautui ristiriitoihin.

Kaupunkien ja maaseudun välillä – vapaudenhalua ja osaansa tyytymistä

Siirryttäessä koko maata käsittelevistä kappaleista pienempiin yksiköihin ja maiseman määreisiin, huomio kiinnittyy kaupunkien ja pikkukaupunkien kuvauksiin sekä toisaalta maaseudun ja luonnon ympäristöihin. Trendinomainen urbaanius, joka tällä hetkellä on popmusiikissa keskiössä, puuttuu edellisten vuosikymmenten suomirockista, vaikka kaupunki- ja pikkukaupunkikuvausta teksteissä onkin. Eniten positiivista kaupunkimaisemaa ja tarinan ympäristöä löytyy Maija Vilkkumaan kappaleesta *Salaa* (1999). Vilkkumaa edustaa aineistossa uutta helsinkiläistä lauluntekijäpolvea ja naisten laajempaa mukaantuloa suomirockin kärkeen. Tällä taustalla voi olla merkityksensä laulun maiseman esiintuonnissa, mutta pidempiä johtopäätöksiä ei asiasta yhden kappaleen perusteella voi tehdä. Moni 1980- ja 1990-lukujen tekijä on kuitenkin kotoisin pienemmältä paikkakunnalta, jolla on varmasti vaikutuksensa myös tekstimaailmaan. Vilkkumaan *Salaa* -kappaleen sanoituksissa ei tuoda Helsinkiä esiin suoraan nimen kautta, mutta fraasi ”juotiin kahvit Engelissä” viittaa Helsingissä sijaitsevaan kahvilaan. Laulun maisema on todenmukaista kaupunkikuvaa ravintoloineen, satamineen, laivoineen ja valtateineen. Maisema on enemmän neutraali tarinan näyttämö kuin vahvasti merkityksiä sisältävä ympäristö. Itse tarina keskittyy nuoren ja villin rakkauden kuvaukseen yhden vuorokauden aikana. Eläväinen kaupunki sopii laulun subjektien vapautta huokuviin tapahtumiin ja tunteisiin.

Vilkkumaan kaupunkikuvauksen jälkeen enemmistö kappaleista kuvaa karusti kaupunkimaisemaa, jossa kuitenkin halutaan elää tai jonka ympäristöön tyydytään. Suuren muuton jälkeinen kaupunkimaisema heijastaa ”kekkoslovakialaista” harmautta. ”Kekkoslovakia” viittaa presidentti Kekkonen valtakautteen (1956–1981), jossa sosialistisen Neuvostoliiton tahto oli otettava huomioon poliittisissa toimissa. 1970-luvun ”Kekkoslovakiaaksi” kutsuttua Suomea on jälkikäteen kuvattu harmaaksi ja tylsäksi, sillä taiteellekin tuli asettaa näkyviä poliittisia päämääriä. (Laukka 2013, 9, 132, 138.) Suomirockin kehitys 1970-luvulla edusti vastakohtaisesti vapauden halua ja ilmaisun vapautta. Kekkoslovakialainen harmaus näkyy Kauko Röyhkän vuonna 1980 ilmestyneestä kappaleesta *Kotikaupunkini*. Kappaleen kaupunkikuvaus voidaan sijoittaa Ouluun, jossa teatteritalo ja kauppatori ovat vierekkäin ja jonka katuja Röyhkä itsekin asteli nuoruudessaan. 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa, maaltapaon jälkeen, ei kaupungin maisema ja tunnelma näyttäyty kutsuvana: ”kotikaupunkini ratapiha ja hiilivetyvaunut, kotikaupunkini roskalaatikot”. Arkirealistisessa maisemassa laulun subjekti kuitenkin toteaa ironisesti ”ei mitään multa puutu” ja horjuttaa Kekkoslovakian taidetta kohtaan esitettyjä tavoitteita. Yön jälkeen hiljaisessa kaupungissa ”Katuja pitkin steppailee mäntti jätkä, tyhjänä kivespussi ja tyhjänä määkivä vatsa. Mielessä rallattaa jokin iloinen laulu”.

J. Karjalaisen kappale *Mä jäin kiinni asfalttiin* ilmestyi vuonna 1999, mutta sen voin nähdä kertovan jo aiemmin alkaneesta muutoksesta, jossa uusi sukupolvi löytää paikkansa isommasta kaupungista maaseudun juurista huolimatta. Pelle Miljoona on kertonut *Soundin* (4/2017) haastattelussa, kuinka 1970-luvun lopussa Helsinki oli täyttä Kekkoslovakiaa, harmaata ja mustavalkoista: se oli kolikko kaupunki erityisesti maaseudulta tulleille, mutta samalla kaupunki johon piti kaikesta huolimatta päästä (Linkola 2017, 55). Kaupungin ja maaseudun eroista, palaamisista ja lähtemisistä on kerrottu populaarikulttuurissa paljonkin. Kaupungin ja maaseudun välille on luotu myös elokuvissa vastakohtaisuuksia, jotka ovat ajan myötä muuttaneet muotoaan ja kadonneet. Esimerkiksi vanhoissa suomalaisissa elokuvissa kaupunkiin muuttaneet päähenkilöt palasivat takaisin maalle ongelmia kohdatessaan, mutta 1960-luvun myötä kaupungin ja maaseudun eroja ei esitetty enää niin kärjistetysti. (Tani 1995, 140–141.) Jos Gösta Sundqvist palasi kotiseudulle *Pohjois-Karjala* kappaleessa 1980-luvulla, niin J. Karjalainen kertoo tarinan kaupunkiin juurtumisesta. Karjalaisen laulu on toteava ja musiikilliselta ilmaisultaan eteenpäin menevä, subjektin isäkin suhtautuu muutokseen ymmärtävästi. Kaupungin maisema ei ole suoraan matkailumainoksesta, mutta karuudestaan huolimatta kaupunki on enemmän koti kuin maaseutu.

Kaupunki on savuinen,

kaupunki on nokinen...

Mä lähdän takas Helsinkiin...

*En ole enää poika se
joka kerran täältä lähti, en
isä sanoi ”Olet muuttunut”
eikä suuttunut*
(J. Karjalainen, 1999)

Aineiston kappaleissa maiseman kuvaus ja ympäristön kokeminen liittyvät usein lähtemisen ja jäämisen teemoihin. Vapaudenhalu ja elämään tyytyminen vuorottelevat teksteissä. Zen Cafen kappale *Minun kaupunkini* havainnoi pientä kaupunkia, jossa ei tapahdu mitään. Maisema näyttäytyy ankeana vuodenajasta riippumatta. Maisemaympäristö kietoutuu toisaalta vapauden haluun ja paikasta lähtemiseen, joka lopulta päättyy jäämiseen ja kohtaloon tyytymiseen.

*Ankara talvi ja hiljainen kesä
vanhojen arvojen luutunut pesä
korttelirallia, ainoa katu
tahdo ei riittää kun mitään ei satu...*

*Myönnä jo itselles et täältä pääse
et tule rikkaaksi, ehkä myös jää se
nuoruuden haave, maailma on suuri...*

Tämä on kuitenkin minun kaupunkini
(Samuli Putro, 1999)

Juliet Jonesin Sydämen *Duetto (kadonnut nainen)* kappaleessa tarinan maisema paikantuu kaupungin sijaan pieneen kylään ja sen kapakkaan, jossa muistellaan kotipitäjästä kaupunkiin lähtenyttä nuoruuden rakkautta. Kappale on ilmestynyt vuonna 1996, mutta tekstin aiheesta on ajankohtaisuutta, joka linkittyy viime vuosien lehtikirjoituksiin pienille paikkakunnille jäävistä miehistä ja kaupunkiin suuntaavista

naisista. Esimerkiksi vuoden 2016 toukokuussa *Helsingin Sanomat* julkaisi aiheesta kirjoituksen otsikolla ”Yksin jääneet – kymmenissä Suomen kunnissa miehille ei riitä naisia” (Kuokkanen 2016).

En koskaan kuvitellut, että kävis näin

sä katosit ja minä jäin

nyt tänne kotipitäjään ikävöimään

(Eero Hyyppä, 1996)

Kappaleen miehet ovat jääneet ja kenties tyytyneet kohtaloonsa, aivan kuten Zen Cafen *Minun kaupunkini* -kappaleessa. Tyytymisen mentaliteetti on tullut suomalaisuuteen niukkojen elämänolojen kautta, ja tarina tyytymisen mentaliteetista näyttäytyy hyvin kirjaklassikossa *Seitsemän veljestä*, jossa veljekset haluavat paeta korpeen yhteiskunnan vaatimuksia ja hankkia sieltä elantonsa toisiinsa tukeutuen (Heinonen 1997, 76, 147). Tämän teeman uusintaminen suomirockin lyriikoissa voi johtua tavallisuuden korostamisen perinteestä (esim. Löytty 2004, 45–53).

Juankoskelta kotoisin olevan Juice Leskisen kappaleessa *Bluesia Pieksämäen asemalla* tarinan subjekti on puolestaan joutunut Pieksämäen asemalle, mutta paikan hiljaisuudesta on päästävä nopeasti pois. Junaa odotellessa laulun minä kuvittelee mielessään bändin soittamaan asemalle. Kappale alkaa junakuulutuksella ja etenee tarinamaisesti myös soitinnuksen avulla. Soittimet tulevat kappaleen äänimaisemaan sitä mukaan kun soitin mainitaan lyriikassa. Akustinen kitara saa kaverikseen muut soittimet rummuista pianoon ja haitarista jousiin, ja kappaleen ilmapiiristä tulee hyväntuulinen. Lopulta kuitenkin mielikuvituksen tuottama bändi katoaa ja jäljelle jää alun akustinen kitara ja biisin lopetus junakuulutukseen. Kappale on yli kuusitoista minuuttia pitkä eli kyseessä ei ole perinteinen radioformaattiin tehty kolmen minuutin esitys. Vallitsevan maiseman kuvaus kertoo, miksi Pieksämäeltä pitäisi päästä pois.

Ei oo nakkioskia, ei kahvilaa

eikä ravintolaa, vain asemaa

mikä toivottomuus

näin soi Pieksämäen asemalla blues

(Juice Leskinen, 1983)

Jos pikkukaupungeissa ja pitäjissä tyydytään lopulta kohtaloon ja unelma lähtemisestä murenee, niin lapsena unelma vielä elää. Pienet pojat niityn laidalla tai torpan pihassa kaipaavat maanteitä ja suurta maailmaa. Pelle Miljoonan kappaleessa *Pikku poika ja pikitie* maaseutu näyttäytyy idyllisenä paikkana, mutta jonka ohikiitävä valtatie rekkoineen houkuttaa pientä poikaa. Laulun kertojaminä näkee pikkupojassa itsensä ja haluaisi muistuttaa poikaa myös vapauden ja lähtemisen vaaroista – tieltä ei välttämättä ole paluuta.

Oli lämmin kesäyö ja kylä nukkui

poika hiipi ulos salaa äidiltään

juoksi niityn poikki, jossain käki kukkui

maantien laitaan jalat veivät kuin itsestään...

Tie päättynyt ei maailmalta

ei pysähtynyt taakseen katsomaan

tieltä pitkältä ja lavealta

ei pystynyt hän koskaan palaamaan

(Pelle Miljoona, 1994)

Myös J. Karjalaisen kappaleessa *Villi poika* lapsi “tahtoo nähdä ihmeet kaukomaan”, päästä pois pienen torpan isänmaallisista maisemista: “Pienen torpan pieni kasvima, kasvaa hyvää mustaa perunaa, “koti, uskonto ja isänmaa, perunoita Mannerheimi saa”. Molemmissa kappaleissa maisema nojaa hyvin suomalaisiin kuviin: maalaisen maisemaan yhdessä luonnon elementtien kanssa – tuosta maisemasta vain haluttaisiin pois.

Folkloristi Satu Apo (1996, 176) kirjoittaa, kuinka vuonna 1995 tehdyn selvityksen mukaan yli puolet kyselyyn vastaajista mielsi identiteettinsä kaupunkilaisuuden ja maalaisuuden välimaastoon; vain neljäsosa piti itseään täysin kaupunkilaisina. Oman identiteetin ja mielenmaiseman muutos on hidasta, vaikka yhteiskunta ja ympäristö ympärillä muuttuvat, niin oma maisema ja identiteetti nojaavat syvempään historiaan. Myös suosittujen kirjailijoiden, kuten Kalle Päätalon ja Laila Hirvisaaren (ent. Hietamies), romaaneissa tapahtumat sijoittuvat usein menneisyyteen ja suurten keskustojen ulkopuolelle (Jokinen & Saaristo 2006, 291). Suomalainen rockmusiikki on historian valossa nuori ilmiö ja vaikka usein puhutaan rockmusiikin ja lyriikan ajankohtaisesta luonteesta, niin tämän tutkimuksen aineiston maisemat liikkuvat menneen ja modernin, agraarin ja urbaanin sekä betonin ja metsien keskellä.

Maisemallinen ja identiteetillinen sisältö sopivat hyvin aineiston ajanjaksoon, jossa maaseudun ja kaupungin välinen muutos oli monelle tekijälle itse koettua.

Luonnon tuttuus ja voima

Maantieteilijä Petri Raivo (1999, 11) on kysynyt suomalaista maisemaa käsittelevässä kirjoituksessa ”Mitäpä olisi Suomi ilman suomalaista maisemaa?” ja luetellut perään erilaisia luontoon liittyviä maisemia Kainuun vaaroista Järvi-Suomeen, joita niin kouluopetus, media kuin taiteilijat ovat mieliimme ikuistaneet. Myös aineiston rocklyriikka ammentaa kuvauksiinsa sisältöä suomalaisille tutusta maisemakuvastosta. Lyriikoiden tekstit näyttäytyvät osana suurempaa luonto-identiteettiä ja jatkavat luontokuvauksen perinnettä, jonka voi nähdä niin suomalaisen luonteen kuin suomalaisen kirjallisuuden pysyvänä perusominaisuutena (esim. Varpio 1999, 19). Luonto yhdistyy aineiston teksteissä usein vuodenaikoihin. Kesä saa kappaleissa eniten huomiota osakseen, mutta kaikissa kappaleissa vuodenaikoja ei tuoda selkeästi esiin. Vuodenajat liittyvät myös laulun subjektin tunteisiin. Ne tukevat toisiaan tunnelman luomisessa.

Suomalaisessa rockissa luonto, maisema ja tunteet nivoutuvat yhteen monessa kappaleessa, niin kuin ne ovat liittyneet yhteen iskelmänsäkin jo ennen rockmusiikin syntyä. Kulttuurihistorioitsija Hannu Salmen (1999, 22–24) mukaan suomalaisessa sodanjälkeisessä iskelmässä luonnon ja maiseman merkit muistuttivat jostakin kipeästä menneisyyden kokemuksesta, lehdet putosivat kuin kyyneleet ja linnut lauloivat vain rakastetuille. Maija Vilkkumaa kappaleen *Hiuksissa hiekkaa* maisema vie rannalle, katoksen alle, onnelliseen kesään ja haikeisiin syksyihin. Kesän lämpö ja koettu rakkaus katoavat syksyn myötä ja tunteet peilautuvat vuodenaikojen vaihtumiseen. Kertosäkeistön melodisuus yhdessä vuodenaikojen ja tunteiden yhteen nivoutumisen kanssa luo yhtymäkohtia vanhaan iskelmään.

Sinne alle sotkuisen katoksen

kesä tuli niin äkkii ja häipyi hiipien...

Tuli vakava syksy ja toinenkin

minä väsyin hieman ja paljon unohdin

(Maija Vilkkumaa, 1999)

Lyriikoiden luonnon postikorttimaisemat ovat kuvia, joista välittyy hiljaisuus, jonka keskiössä ovat ihminen ja luonto. Kuva keskittyy pieneen hetkeen, jossa luonto on tarinan ihmisen tunteiden tulkki ja maisema. Kuvien maisema palaa suomalaisen ikaikäiseen luonnontunteeseen sekä ajatukseen melankolisesta suomalaisesta

kansanluonteesta, jolle tangokin on antanut äänikulissinsa (ks. Aho 2003, 203). Näistä kappaleista esimerkkeinä ovat Pelle Miljoonan *Kun kevät taas saa pohjoiseen* sekä *Elokuun yöt*. Pelle Miljoona on laulanut yhteiskuntakriittisiä lauluja, mutta tuotannosta löytyy paljon myös rauhallisempia elämänpohdintoja, joiden maisemassa ja tunteessa on tuttua suomalaisuutta, jota erityisesti iskelmä on viljellyt. Poko Rekordsin perustaja Kari ”Epe” Helenius onkin sanonut, että 1970-luvulla syntyneellä suomalaisella punkilla ei ollut juuri tekemistä englantilaisen tai amerikkalaisen punkin kanssa, vaan se oli aivan oma ilmiönsä, joka otti vaikutteita jopa suomalaisesta iskelmästä (Bruun ym. 1998, 360). *Kun kevät taas saa pohjoiseen* -kappaleen fraasi ”on kurkiaurat pois lentäneet” on yhteneväinen tunnetun suomalaisen tangon *Syyspihlajan alla* (1942), jossa sama ajatus löytyy muodossa ”on kurkiaurat lentäneet jo yli pääni pois”. Tekstifraasien samankaltaisuus on tahatonta tai tarkoituksellista, mutta esimerkki osoittaa, ettei sota-ajan tangosta ole aina pitkä matka 1980–1990-lukujen punk- ja rockmusiikkiin.

On kurkiaurat pois lentäneet

etelään halki taivaan sinen

jotain meistä mukanaan vieneet

suojaan alta talven jäisen

(Pelle Miljoona, *Kun kevät taas saa pohjoiseen*, 1990)

Voi näitä elokuun öitä

kohti tähtivöitä

meitä vetää hiljainen kaipuu

kunpa säilöä nämä yöt mä voisin

(Pelle Miljoona, *Elokuun yöt*, 1998)

Syksy on käytetty vuodenaika suomalaisen populaarimusiikin sanoituksissa, sillä sen maisema sopii hyvin kaihoon, jota niin monissa kappaleissa tunnetaan. Kevät antaa uskoa tulevaan (esim. *Kun kevät taas saa pohjoiseen*), kesä on vapaampaa ja toiveikkaampaa. Talvi on puolestaan aika, josta vain selviydytään ja joka ohitetaan usein sanoituksissa nopeasti. Talvea ei kuvailla suuresti, toisin kuin kesää ja syksyä. Kesän suurempi näkyminen kappaleissa voi olla osa kesään liitettyjä positiivisia ja kauniita mielikuvia. Radiolistoilla tähdätään kesäisin kesähitteihin, talvihiteistä ei puhuta. Ruotsalaista vaihtoehtorockia edustaneen Kentin sanoituksissa urbaani maisema yhdistyy talveen ja sisäiseen maisemaan; kylmä ja kolkko kaupunki on

näyttämö emotionaaliselle tyytymättömyydelle (Johansson 2013, 49). Samalla tavoin aineiston kappaleissa, joista vain pieni määrä tuo talven esiin, esittää tuon kylmän vuodenajan ankarana (mm. Zen Cafe *Minun kaupunkini*), josta on vain selviydyttävä suomalaisella sitkeydellä. Sisu saattelee kesää kohti ja toisinaan myös rakkaus auttaa kestäämään pimeän ja kylmän talven. Miljoonasateen laulussa *Silmitön talvi* kertoja hakkaa utterasti talven halot, vaikka toisinaan ihmisliekaa vihaakin ja luo rakkaudesta itselleen turvapaikan talven kylmyyttä vastaan.

Tulkoon vaan silmitön talvi, hyytyköön maa

rakkauden riepuun me kietoudutaan

(Heikki Salo, 1991)

Luonnolla on myös voimaa, josta periksiantamattomana voi ammentaa voimaa itselle. Suomalaisessa kansallisessa mytologiassa, lauluissa, runoissa ja kuvissa suhde kotimaahan maana ja luontona on ollut hyvin vahva (ks. Anttila 1993, 111; myös Linkola 2013, 230). Kansallisuusajattelussa vapaan luonnon korostaminen on ollut ja on edelleen ideologinen teko, jolla voi vihjata suomalaisten sitkeydestä (von Bonsdorff 2005, 47). Luonnon merkityksestä tarinoiden subjektille aineiston lyriikoissa kertovat esimerkiksi Kauko Röyhkän kappaleet *Lapin poika* ja *Maa on voimaa*, joissa pohjoisen luonto on koti, joka tunnetaan ja josta etsitään voimaa. *Maa on voimaa* -kappaleen musiikillinen tyyli ilmentää alkuvoimaa ja ilmaisun karuutta. Röyhkä kertoo, kuinka kappaleen bassosoolo tuplattiin tylumman soundin luomiseksi ja kuinka kitaravalmistaja Fenderin nimiin vannova kitaristi Riku Mattila lainasi kappaletta varten Gibsonin valmistaman Les Paul Junior -kitaran rosoisemman ja vahvemman soundin saamiseksi (Röyhkä 2004, 36).

Halusin takas pohjoiseen

halusin taas poltetun maan

valtateillä vaeltaa...

...halusin maan rakkautta

halusin sen voiman valavan minuun rohkeutta

(Kauko Röyhkä, *Maa on voimaa*, 1985)

Sä tunnet metsät ja sä tunnet tunturit

sä tunnet järvet sekä joet

sä tunnet itses niin kuin tunturituulen

vaikkei kukaan tuntis sua...

Etsi poika etsi

sun onnes löytyy jos sä jaksat uskoa

etsi poika etsi

sä tiedät, ettei se oo kaikille helppoa

(Kauko Röyhkä, Lapin poika, 1998)

Vaikka luonto on voimanlähde ja sitä on rockissakin usein kuvattu kauniisti ja kaihoisesti, myös iloisella kesällä on vastakohtansa. Keskikesän suuri juhla, juhannus, on näyttänyt usein populaarikulttuurissa nurjan puolensa. Dingo tarttuu aiheeseen kappaleessa *Juhannustanssit*, jossa viitataan suomalaiseen tapaan juhliä juhannusta luonnossa Koskenkorvan kanssa. Kappaleen nimellä on yhteytensä esimerkiksi 1960-luvulle, jolloin ilmestyi Hannu Salaman romaani *Juhannustanssit* – kuvaus maaseudun juhannusjuhlista viinan, sukupuolisuhteiden ja onnettomuuksien kera sekä Juha Vainion kappale *Juhannustanssit* (1965), jossa haitaristi Janatuinen kaipaa jazzia eikä yleisön haluamia tangoja. Dington kappaleessa tarinan kertoja haluaa irtisanoutua tästä humalan ja turhaan hukkuneiden perinteestä. Kappaleen ratkaisu voi liittyä Dington imagoon ja kappaleiden romanttis-runollisiin kuviin, joihin ei sovi suora viinaan liittyvän juhannuskarnevaalin ihannoiti. Kyseessä voi olla myös tietoinen valinta halusta kritisoida perinteistä juhannustarinaa. Kappaleen maisema luodaan silti hyvin stereotyyppiseksi juhannusmaisemaksi. Kappale alkaa kaljapullojen vierimistä lattialla kuvaavalla äänellä, jonka jälkeen tekstikuvastosta löytyvät niin metsät, meret, luodot, palavat saunat, saaret, puukot, kaatuneet teltat ja kaadetut neitsyet. Kaiken yllä soi tango, josta Janatuinenkin valitti muutama vuosikymmen aiemmin.

Hei kaikki juhannustansseihin

juo joku marttyyri ja metsä raikaa

on saunat liekeissä tietenkin

ja neitsyt kaadettu kuin vanhaan aikaan...

Mirja kulta mä kerron sulle

tää show on yhtä helvettii

en mä halua mitään koskisjuhlia

(Neumann, 1986)

Luonnon kuvaus aineiston kappaleissa perustuu luonnon elementteihin, kuten mereen, järviin, jokiin, metsiin ja rantaan. Talvi on ankaraa, mutta kevät tuo toivon. Maiseman ja oman elämän kauneus ovat läsnä yhtä lailla kuin elämän surut, tylsyys ja ympäristön karuus. Luonnossa on voimaa ja se kietoutuu subjektin tunteisiin. Luonto tarjoaa tapahtumaympäristöjä ja avaimia tunteiden ilmaisuun musiikin tarinoissa, aivan kuten se antaa sisältöjä matkailumarkkinoinnin tunteisiin vetoaville esityksille.

Suomirock matkailun maisemissa

Sut aurinkorannalle vien

kuumaa kesäpäivää viettämään

hei pian aurinko meitä lämmittää

saat lainelautailuun käyttää koko heinäkuun

(Kari Heiskari, 1996)

Juliet Jonesin Sydämen iloisesta surf-musiikista ammentavan *Aurinkorannalle* -kappaleen kertosäkeistö voisi olla mainoslaulu Kaliforniasta, mutta tapahtumapaikkana on Suomi ja Yyteri. Vaikka Yyterin merenranta on hieno, niin ”ei ole aallot Yyterin niin kuin Kalifornian”. Tarinassa ei kuitenkaan asiasta lannistuta, vaan lainelauta vaihtuu uimapatjoihin. Kappale sekoittaa tekstissä ja musiikissa Suomea sekä ulkomaita. Suomea verrataan sanoituksissa Kaliforniaan, ja musiikilliset viitteet viedään surf-musiikin myötä 1960-luvulle. Kappaleen torvimelodiassa on lyhyt, mutta tunnistettava melodiakulku, joka johdattaa Dannyn vuonna 1965 ilmestyneeseen *Piilopaikka* kappaleeseen, joka puolestaan on suomennos birminghamilaisen The Fortunes-yhtyeen kappaleesta *You've Got Your Troubles*. Viittaukset kertovat populaarimusiikin tavoista lainata ja sekoittaa eri vaikutteita musiikkiin. Se ilmentää myös Suomen vertaamista muihin maihin, jota kuulee arkipuheessakin ja jonka lähtökohdista myös matkailumarkkinointi ammentaa. *Aurinkorannalle* edustaa aineistossa harvinaisen riemukasta ilmaisua, mutta yhtyeen monipuoliseen materiaaliin sopivaa kerrontaa. Aineiston Suomi-kuva ei tarjoa

enempää surf-musiikin iloa, mutta jotain yhteistä siitä löytyy silti matkailumarkkinoinnin esityksiin Suomesta.

Kulttuurilla ja eri taidemuodoilla on aina ollut oma osansa Suomi-kuvan esittämisessä ja myös matkailuelinkeino on käyttänyt kulttuurituotteita omassa markkinoinnissaan ja maakuvan luomisessa. Kulttuurimatkailu ja aitojen paikallisten tarinoiden korostaminen ovat olleet viime vuosina suomalaisen matkailun kehittämisen ytimessä. Näin ollen suomirockin kappaleet ovat osa Suomen kulttuurihistoriallista tarinapotentialia. Tunnetuilla elämään jääneillä kappaleilla on vaikutuksensa suomalaisuuden tarinaan.

Matkailumarkkinointi on muuttanut vuosien saatossa muotoaan pyrkien vastaamaan haluttuihin kohderyhmiin ja muuttuneeseen aikaan. Hyvä esimerkki muutoksesta löytyy suhtautumisesta Kaurismäen veljesten elokuvien Suomeen. Vielä 1990-luvun alussa Mika ja Aki Kaurismäki saivat Matkailun edistämiskeskukselta moitteita, sillä heidän elokuviansa nähtiin välittävän väärää ja huonoa Suomi-kuvaa (Anttila 1996, 208). Kuitenkin vuonna 2008 ulkomaalaisten matkailijoiden Suomea käsittelevässä tutkimuksessa juuri Aki Kaurismäki pääsi neljännelle sijalle, kun ihmisiltä kysyttiin heidän tuntemista suomalaisista kulttuuri- ja taideihmisistä. Suomalainen elokuva ei itsessään noussut keskeisesti esiin, mutta Kaurismäet tunnettiin hyvin. (Eronen & Ruoppila, 2008, 37.) Nykyisin Suomea markkinoidaan nimenomaan erilaisena ja omanlaisuutta pidetään myyntivalttina.

Suomirockin tarinoista löytyy paljon kaurismäkeläistä ilmaisua. Aki Kaurismäen elokuvien pohjavireenä on traditionaalisuus ja kansanomaisuus, vaikka mukana on kaupunkilaisuuttakin. Elokuville roskakuskit edustavat paremmin suomalaisuutta kuin virkamiehet ja yritysjohtajat. (Lyytikäinen, 1999, 163–164.) Samalla tavoin aineiston lyriikoissa suomalaisuus paikantuu tavallisiin ihmisiin ja kuviin, jotka eivät ylistä teknologista kehitystä ja edistyneisyyttä. Myös matkailumainonta on käyttänyt kansanomaisuutta Suomi-kuvan esiin tuomisessa (Lämsä 1995, 49), mutta mainonnassa kyse on aina suunnitellusta ja tarkkaan valitusta tavallisuudesta. Samasta teemastakin voi näin olla monia erilaisia esittämistapoja, jotka riippuvat tekijästä ja halutusta yleisöstä. Eri tahojen Suomi-kuvat eivät silti ole staattisia, vaan ne voivat muuttua vuosien kuluessa: marginaalit ja aiemmin negatiivisessa valossa koetut asiat voivat tulla keskiöön, ja toisaalta aiemmin keskiössä olleet asiat voivat siirtyä taka-alalle.

Muutoksista huolimatta matkailun Suomi-kuvassa on paljon tuttuja ja pitkään mukana olleita esittämistapoja. Ihminen tuntuu tarvitsevan helposti rajattuja ja ymmärrettyjä valtioita ja kansallisuuksiin liittyviä viestejä, ja tätä tarvetta hyödynnetään myös matkailumainonnassa (esim. Jokela 2010, 14). Vanhat representaatiot voivat olla yllättävän sitkeitä ja esimerkiksi 1990-luvulla Markku Pölösen elokuvat *Onnen maasta Kuningasjätkään* puhuttelivat nostalgisilla maisemilla ja musiikilla suurta yleisöä (Häyrynen 2005, 188; Salmi 1999, 134). Nostalgiset maisemat näkyvät myös aineiston suomirockissa. Toisaalta kappaleiden tarinoissa näkyy myös kaupunkikuvia sekä agraarin ja urbaanin rajapintoja ristiriitoineen. Kuvaukset sopivat hyvin suuren rakennemuutoksen jälkeisiin vuosikymmeniin, mutta samankaltaista kuvaa löytyy jo 1800-luvun matkakirjoituksista. Lönnrotin matkakirjassa on iduillaan modernin ajan

ristiriita luonnon ja kulttuurin välillä. Jo tuohon aikaan matkustajat liikkivat jännitekentässä, jonka toisella puolella olivat korpimetsät ja tietömät taipaleet ja toisella laidalla teollistuva ja teknistynvä kaupunkiympäristö ja maatalous. (Varpio, 1997, 214, 216.) Käsitys ympäristöjen, maisemien erilaisuudesta ja välitilasta näkyy suomirockin teksteissä. Aiheen käsittely on ollut ajankohtaista kappaleiden ilmestyessä, mutta yhtä lailla se on jatkumoa pohdinnoille ja tunteille, joita on alettu kokea heti teollistumisen sekä teknistyvän ja nykyaikaistuvan yhteiskunnan kehityksen myötä.

Kun suomirockin kuvia verrataan matkailumarkkinoinnin Suomi-kuvaan, huomataan, että matkailuelinkeinon luoma kuva on odotetusti rajatumpi ja suunnitellumpi halutun mielikuvan, ei täydellisen totuuden, saavuttamiseksi (esim. Jokela 2010, 15; Tervinen 1984, 56). Vaikka populaarimusiikissa ja suomirockissa on mahdollisuus rakentaa säröttömiä maisema- ja tarinakuvia, niin matkailumarkkinoinnille positiivisten mielikuvien luonti on keskeinen toimintatapa. Matkailumarkkinoinnissa kohteiden ja unelmien myymisessä turvaututaan mielellään mielikuviin; paikallinen maisema ja väestö esitetään mielikuvien kautta (Salazar 2012, 865–866). Myös musiikissa käytetään mielikuvia erilaisista paikoista, mutta niiden tarkoitus ei ole markkinoida kohdetta, jolloin kuvaus voi vaihdella positiivisesta negatiiviseen. Tunteisiin vetoavuus ja luonto-maisemien käyttö viestissä on yhteistä sekä matkailun Suomi-kuvalle että suomirockin tarinoille. Eroavaisuudet näiden kahden Suomi-kuvan esittäjän välillä rakentuu postikorttimaiseman kautta. Kun matkailumainonta rajaa kuvan, niin suomirock näyttää maiseman ja elämän myös rajatun kuvan ulkopuolelta.

Mitä 1980- ja 1990-lukujen suomirock kertoo suomalaisesta maisemasta ja identiteetistä?

Musiikilla on monta tehtävää: se saa tanssimaan, muistelemaan, tuntemaan ja antautumaan tekstin ja musiikillisen ympäristön tarinaan. Tätä tarinaa voidaan myös analysoida ja tutkia kulttuurintutkimuksen näkökulmasta arkikuuntelun lisäksi. Tämä artikkeli antaa näytteen suomalaisen rockmusiikin tavasta representoida ja uusintaa suomalaisuutta ja suomalaista maisemaa 1980–1990-luvuilla. Se tuo oman lisänsä populaarikulttuurin Suomi-kuvan tutkimukseen ja yhdistää sen matkailun Suomi-kuvaan. Rockista puhutaan usein nykyhetkessä kiinni olevana, nykyhetkestä ammentavana. Näin ajateltuna rockin lyriikat tarjoavat tutkijalle ja kuulijalle vihjeitä ja ajankuvia menneiden vuosikymmenten kappaleiden muodossa. Tästä ajatuksesta myös tämä tutkimus on tehty. Hetkessä kiinni oleminen ei ole kuitenkaan koko totuus, vaan rocklyriikka ammentaa voimaansa ja viestiänsä universaalien aiheiden ja nykyhetken lisäksi myös omasta kansallisesta kulttuuriympäristöstä, yhteiskunnan menneistä vuosista. Tämä näkyy kappaleiden teksteissä suomalaisuuden symboleiden ja lähihistorian mukana olona. Suomalaisuuden historiaan kuuluvia asioita kommentoidaan nykyhetkestä käsin ja ilmaisun tapoja uusinnetaan rockmusiikin kontekstissa.

Suomalaisella rocklyriikalla on oma roolinsa tuttujen asioiden ja suomalaisuuksien esiin tuomisessa, mutta sillä on samalla myös oma ilmaisuvapautensa asioiden esittämisessä. Osa kappaleista jää elämään vuosikymmeniksi julkaisun jälkeen ja näin laulujen suomalaisuutta toistetaan yhä uudelleen uudessa ajassa. Suosituilla

kappaleilla voi olla vaikutuksensa mielikuviin Suomesta ja suomalaisuudesta ja niitä voidaan kertoa ulkomaalaisille, potentiaalisille Suomen matkailijoille. Menneisyys ja nykyisyys kulkevat yhdessä saaden merkityksensä jokaisen kuulijan omassa merkitysten maailmassa, samalla tavoin kuin suomirockin ja suomalaisuuden diskurssit elävät ja muuttuvat puhujien ja kirjoittajien sanoissa.

Menneisyys ja nykyisyys ovat läsnä aineiston lyriikoissa. Topeliaanisesta kansallisromanttisuudesta kumpuavaa suomalaista identiteettiä ja ympäristön kuvausta uusinnetaan tietoisesti tai tiedostamattomasti, kommentoiden olemassa olevaa hetkeä, yhteiskunnan kehitystä sekä suomalaisen elämänmuodon ja identiteetin murrosta. Kansallisiksi maisemiksi tai kansalliseksi identiteetiksi ajatellut määreet elävät tarinoissa, ja musiikki on yksi tarinoiden kertomisen muoto. Tämä voi olla yksi syy, miksi lyriikoissa ollaan välitilassa, uusinnetaan vanhaa, ihmetellään nykyhetkeä, kurkotetaan tulevaan ja hetkittäin ollaan jo mukana urbaanissa elämässä. Koko maata kuvaavien sanoitusten lisäksi lyriikat paikantuvat niin maaseudun, luonnon kuin kaupungin ääreen. Yksikään tarinan ympäristö ei nouse selkeästi esiin trendinomaisesti, vaan lyriikoissa ollaan välitilassa. Vuosikymmenten maisema ei ole tarkkaan rajattu. Yhteiskunnan tilaa käsittelevät kappaleet ovat vähemmistönä aineistossa, mutta niiden tarina ja ironinen ote ovat merkittävää 1980–1990-lukujen ajankuvaa. Lyriikoiden keskeisin suomalaisuuden tarina kietoutuu laulun subjektin henkilökohtaiseen tarinaan, jonka aineksia löytyy sitkeydestä, uutteruudesta, vapaudenhalusta sekä kohtaloon alistumisen ja tyytymisen mentaliteeteista. Ankarat talvi kestetään kun kesä ja luonto tuovat voimaa. Laulujen subjekti on ”tavallinen ihminen” iloineen ja murheineen.

Luonnon ja maaseudun käyttö tarinoiden näyttämöinä yhdistää rocktekstit myös matkailumarkkinoinnin käyttämiin teemoihin. Luonto ja vuodenaajat ovat suomalaisen matkailumainonnan peruskiviä. Ne tuottavat sekä tunteisiin vetoavaa että tuttuuteen luottavaa viestintää. Aineiston lyriikoissa luonto ja vuodenaajat näyttäytyvät osana tuttua Suomi-kuvaa. Ne jatkavat suomalaisen kirjallisuuden luontokuvauksen perinnettä, sekä erityisesti iskelmistä tuttua tunteiden peilaantumista luontoon ja vuodenaikoihin. Ne yhdistyvät laulun subjektin tunteisiin ja vetoavat kuulijan tunteisiin, mutta ero matkailumarkkinointiin syntyy rocklyriikan paljastaessa ympäristön ja tarinoiden säröt. Kappaleet laajentavat oman kuvauksensa rajatun matkailuimagon ulkopuolelle. Laulujen Suomi ei ole imagoilta selkeä, vaan sisältää ristiriitoja. Rocklyriikan postikortti esittää tarinoissaan elämänmakuisen, toisinaan pysähtyneen, toisinaan eläväisen Suomen, jossa paljastetaan ilon ja kauneuden ohella yhteiskunnan ja ympäristön sekä elämän ongelmat ja säröt. Näiden säröjen kautta matkailumarkkinoinnin Suomi-kuva muuttuu suomirockin maakuvaksi.

YTM Susanna Laamanen valmisteleekin suomalaista rocklyriikkaa käsittelevää kulttuurintutkimuksen väitöskirjaa Itä-Suomen yliopistossa.

Lähteet

Musiikkiaineisto

Ismo Alanko: Kun Suomi putos puusta (san. & säv. I. Alanko). Kun Suomi putos puusta, 1990. Seal On Velvet.

Dingo: Juhannustanssit (san. & säv. Neumann). Juhannustanssit, 1986. Bang Trax.

Eppu Normaali: Puhtoinen lähiöni (san. M. Saarela & säv. M. Syrjä). Akun tehdas, 1980. Poko.

Eppu Normaali: Suomi-ilmiö (san. M. Saarela & säv. M. Syrjä). Akun tehdas, 1980. Poko.

J. Karjalainen: Villi poika (san. & säv. J. Karjalainen). Laura Häkkisen silmät, 1998. Poko.

J. Karjalainen Electric Sauna: Mä jäin kiinni asfalttiin (san. & säv. J. Karjalainen). Electric Picnic, 1999. Poko.

Juice Leskinen Grand Slam: Bluesia Pieksämäen asemalla (san. & säv. J. Leskinen). Boogieteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten, 1983. Johanna.

Juice Leskinen Grand Slam: Siniristoloppumme (san. & säv. J. Leskinen). Taivaan kappaleita, 1991. Grand Slam.

Juliet Jonesin sydän: Aurinkorannalle (san. & säv. K. Heiskari). Hai! 1996. Epic.

Juliet Jonesin sydän: Duetto (Kadonnut nainen) (san. & säv. E. Hyyppä). Hai! 1996. Epic.

Kauko Röyhkä: Kotikaupunkini (san. & säv. K. Röyhkä). Steppaillen, 1980. Emi.

Kauko Röyhkä: Lapin poika (san. & säv. K. Röyhkä). Elokuvesta Lapin poika, 1998. (Julkaistu esim. Rähähänki muistelee – kokoelma 1980–2000. 2000. Ranka.)

Kauko Röyhkä & Narttu: Maa on voimaa (san. & säv. K. Röyhkä). Maa on voimaa, 1985. Sinetti.

Miljoonasade: Silmitön talvi (san. H. Salo & säv. M. Nurro). Nuoli ja väri, 1991. Mush.

Pelle Miljoona & Rockers: Elokuun yöt (san. & säv. P. Miljoona) Kolmen tuulen pesä, 1998. Pyramid.

Pelle Miljoona: Kun kevät taas saa pohjoiseen (san. & säv. P. Miljoona). Rauhan aika, 1990. Pyramid.

Pelle Miljoona & Rockers: Pikkupoika ja pikitie (san. & säv. P. Miljoona). Ok! 1994. Pyramid.

Maija Vilkkumaa: Hiuksissa hiekkaa (san. & säv. M. Vilkkumaa). Pitkä ihana leikki, 1999. Warner.

Maija Vilkkumaa: Salaa (san. & säv. M. Vilkkumaa). Pitkä ihana leikki, 1999. Warner.

Zen Cafe: Minun kaupunkini (san. S. Putro & säv. Zen Cafe). Ua ua, 1999. Evidence (Warner).

Kirjallisuus

Aho, Marko. 2003. *Iskelmäkuninkaan tuho. Suomi-iskelmän sortuvat tähdet ja myyttinen sankaruus*. Helsinki. SKS.

Aho, Marko & Antti-Ville Kärjä. 2007. Johdanto. Teoksessa *Populaarimusiikin tutkimus*, toim. Marko Aho ja Antti-Ville Kärjä, 7–32. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti. 2011 [1993]. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Andriotis, Konstantinos & Misela Mavric. 2013. Postcard mobility - Going beyond image and text. *Annals of Tourism Research*, 40: 18–39.

Anttila, Anu-Hanna. 2016. Laman jakama kansakunta. Teoksessa *Maamme. Itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, toim. Marja Kaartinen, Hannu Salmi ja Marjo Tuominen, 437–454. Helsinki: SKS.

Anttila, Jorma. 1993. Käsitukset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus. Teoksessa *Mitä on suomalaisuus?* toim. Jorma Anttila ja Teppo Korhonen, 108–134. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Anttila, Jorma. 1996. Onko suomalaisuudessa samastumiskohteena mitään erityistä? Teoksessa *Olkaamme siis suomalaisia*, toim. Pekka Laaksonen ja Sirkka-Liisa Mettomäki, 201–210. Helsinki: SKS.

Apo, Satu. 1996. Agraarinen suomalaisuus – rasite vai resurssi? Teoksessa *Olkaamme siis suomalaisia*, toim. Pekka Laaksonen ja Sirkka-Liisa Mettomäki, 176–184. Helsinki: SKS.

von Bonsdorff, Pauline. 2005. Eletty ja mielletty maisema. Teoksessa *Suomalaisten symbolit*, toim. Tero Halonen ja Laura Aro, 44–48. Jyväskylä: Atena.

Bruun, Seppo, Jukka Lindfors, Santtu Luoto & Markku Salo. 2001. *Jee jee jee. Suomalaisen rockin historia*. Helsinki: WSOY.

Eronen, Antti & Sampo Ruoppila. 2008. *Ulkomaalaiset matkailijat Suomalaisissa kulttuurikohteissa ja tapahtumissa*. MEK A: 162. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.

Frith, Simon. 1978. *The sociology of rock*. London: Constable.

Frith, Simon. 1988a. *Music for Pleasure*. Cambridge: Polity Press.

Frith, Simon. 1988b. *Rockin potku*. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hall, P. Cougar, Joshua H. West & Shane Hill. 2012. Sexualization in Lyrics of Popular Music from 1959 to 2009: Implications for Sexuality Educators. *Sexuality & Culture*, 16: 103–117.

Hall, P. Cougar, Joshua H. West, & Shannon Neeley. 2013. Alcohol, tobacco, and other drug references in lyrics of popular music from 1959 to 2009. *Addiction Research and Theory* 21, 3: 207–215.

Hudson, Ray. 2006. Regions and place: music, identity and place. *Progress in Human Geography* 30, 5: 626–634.

Häyrynen, Maunu. 2005. *Kuvitettu maa, Suomen kansallisen maisemakuvaston rakentuminen*. Helsinki: SKS.

Johansson, Ola. 2013. Kent's Sweden, or what a rock band can tell us about nation. *Fennia* 191, 1: 40–57.

Jokela, Salla. 2010. Kuvitettuja matkoja isänmaahan: matkailu, kuva ja nationalismi Suomessa. *Terra* 122, 1: 3–17.

Jokinen, Kimmo & Kimmo Saaristo. 2006 [2002]. *Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.

Järviluoma, Helmi & Tarja Rautiainen. 2005 [2003]. Populaarimusiikin tutkimus. Teoksessa *Johdatus musiikintutkimukseen*, toim. Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori ja Pirkko Moisala, 169–184. Suomen Musiikkitieteellinen Seura.

Kanninen, Vesa. 1993. Maiseman lukeminen: kartografia, valokuvaus ja kirjallisuus mielikuvien muokkaajina. Teoksessa *Maantieteen maisemissa. Aiheita kulttuurimaantieteen alalta*, toim. Pauli Tapani Karjalainen, 19–28. Tiedonantoja no. 25. Joensuun yliopisto, Kulttuuri- ja suunnittelumaantiede.

Karjalainen, Pauli Tapani. 1999. Matkalla maiseman merkityksiin. Teoksessa *Maantieteen maisemia. Johdatusta kulttuurimaantieteelliseen maisematutkimukseen*, toim. Pauli Tapani Karjalainen ja Petri J. Raivo, 23–42. Maantieteen laitos, opetusmoniste no.27. Oulu: Oulun yliopisto.

Knuuttila, Seppo. 2010. Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa *Vaeltavat metodit*, toim. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma-Mäkelä ja Sinikka Vakimo, 19–42. Joensuu: SKTS.

Kuokkanen, Katja. 2016. Yksin jääneet – kymmenissä Suomen kunnissa miehille ei riitä naisia. *Helsingin Sanomat* 15.5.2016. <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002900798.html> [Haettu 6.8.2017].

Laamanen, Susanna. 2013. *Suomi-kuva suomalaisessa rocklyriikassa vuosina 1980–1999*. Painamaton matkailututkimuksen pro gradu -työ. Lapin yliopisto, Matkailututkimus/Kulttuuriyrittäjyyden kansainvälinen maisteriohjelma.

Lahtinen, Toni & Markku Lehtimäki. 2006. *Ääniä äänien takaa. Tulkintoja rocklyriikasta*. Tampere: Tampere University Press.

Laine, Silja. 2016. Kotiseudusta isänmaahan. Teoksessa *Itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, toim. Marja Kaartinen, Hannu Salmi ja Marjo Tuominen, 167–189. Helsinki: SKS.

Laukka, Petri. 2013. *Kekkoslovakian kuninkaat. Hurriganes 1970-luvun kulttuurin tuotteena, tekijänä ja nostalgiana*. Acta Universitatis Lapponiensis 256. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lehtonen, Mikko. 2000 [1996]. *Merkitysten maailma*. Vastapaino: Tampere.

Lehtonen, Mikko. 2004. Suomi on toistettua maata. Teoksessa *Suomi toisin sanoen*, toim. Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruuska, 121–149. Tampere: Vastapaino.

Lindberg, Ulf. 1995. *Rockens text: ord, musik och mening*. Stehag: Symposium.

Linkola, Hannu. 2013. ”Niin todenmukainen kuin mahdollista”. *Maisemavalokuva suomalaisessa maantieteessä 1920-luvulta 1960-luvulle*. Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maantieteen laitos

Linkola, Hannu 2017. Pelko ja viha: Pelle Miljoona & 1980. *Soundi* 43 (4): 54–58.

Luoto, Aki. 2015. ”Mä arvostan näitä ihmisiä, mutta niiden pitäis ymmärtää, että ne on vaan ihmisiä” Juice Leskisen poliittinen toimijuus 1980-luvun Suomessa. Painamaton valtio-opin pro gradu -työ. Poliitiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma. Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu.

Lyytikäinen, Pirjo. 1999. Suomalaiset syntysanat: Suomen kirjallisuus suomalaisuutta kirjoittamassa. Teoksessa *Suomi, outo pohjoinen maa? Näkökulmia Euroopan äären historiaan ja kulttuuriin*, toim. Tuomas M.S. Lehtonen, 138–166. Sitra 229. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lämsä, Tiina. 1995. *Matkailun edistämiskeskuksen välittämä Suomi-kuva 1993*. Research Reports 128. Oulu: University of Oulu, Research Institute of Northern Finland

- Löytty, Olli. 2004. *Erikoisen tavallinen suomalaisuus*. Teoksessa *Suomi toisin sanoen*, toim. Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruuska, 31–54. Tampere: Vastapaino.
- Markwick, Marion. 2001. Postcards from Malta: Image, Consumption, Context. *Annals of Tourism Research* 28, 2: 417–438.
- Milman, Andy. 2011. Postcards as representations of a destination image: The case of Berlin. *Journal of Vacation Marketing* 18, 2: 157–170.
- Moore, Allan F. 2012. *Song Means: Analysing and Interpreting Recorded Popular Song*. Farnham, Surrey. Ashgate Popular and Folk Music Series.
- Neuendorf, Kimberly A. 2002. *The Content Analysis Guidebook*. London: Sage.
- Nyman, Jake (toim.) 2005. *Suomi soi 4. Suuri suomalainen listakirja*. Helsinki: Tammi.
- O’Callaghan, Clare & Denise Grocke. 2009. Lyric analysis research in music therapy: Rationales, methods and representations. *The Arts in Psychotherapy*, 36: 320–328.
- Oinonen, Paavo. 2016. Satumaa ja ryysyranta. Teoksessa *Itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, toim. Marja Kaartinen, Hannu Salmi ja Marjo Tuominen, 331–350. Helsinki: SKS.
- Oksanen, Atte. 2003. *Murheen laakso: Mies ja kuolema raskaassa suomenkielisessä rockissa*. Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta sosiaali- ja terveysministeriö.
- Oksanen, Atte. 2006. *Haavautuva minuus. Väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Raivo, Petri, J. 1999. *Maisema ja mielikuvat*. Teoksessa *Suomi. Maa, kansa, kulttuurit*, toim. Markku Löytönen ja Laura Kolbe, 70–87. Helsinki: SKS.
- Rouhiainen, Ulla-Maija. 2006. *Matkailuyrittäjän maamme kirja*. Helsinki: Edita.
- Röyhkä, Kauko. 2004. *Nuottikirja*. Helsinki: Like.
- Saarikangas, Kirsi. 1999. *Puu, metsä ja luonto. Arkkitehtuuri suomalaisuuden rakentamisena ja rakentumisena*. Teoksessa *Suomi, outo pohjoinen maa? Näkökulmia Euroopan äänen historiaan ja kulttuuriin*, toim. Tuomas M. S. Lehtonen, 166–207. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Salazar, Noel, B. 2012. *Tourism imaginaries: a conceptual approach*. *Annals of Tourism research*, 39, 2: 863–882.
- Salmi, Hannu. 1999. ”Ajan tomu ja unhon kinos” – Muistamisen tuska sodanjälkeisessä suomalaisessa iskelmässä. Teoksessa *Arjen muisti ja unohdus. Jokapäiväinen elämä historian valoissa ja varjoissa*, toim. Taina Syrjämaa, 15–31. Yleinen historia, Historian laitoksen julkaisu n:o 53. Turku: Turun yliopisto.

Salmi, Hannu. 2000. ”Härmän jätkä maasta mämmin” – Suomalainen turisti iskelmän kuvaamana. Teoksessa *Pohjan tähteet: Populaarikulttuurin kuva suomalaisuudesta*, toim. Hannu Salmi ja Kari Kallioniemi, 166–191. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Salmi, Hannu & Kari Kallioniemi. 2000. *Pohjan tähteet: Populaarikulttuurin kuva suomalaisuudesta*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Van Sickel, Robert W. 2005. A World without Citizenship: On (the Absence of) Politics and Ideology in Country Music Lyrics, 1960–2000. *Popular Music and Society* 28, 3: 313–331.

Skaniakos, Terhi. 2010. *Discoursing Finnish Rock: Articulations of Identities in the Saimaa-ilmiö Rock Documentary*. Jyväskylä studies in humanities 140. Jyväskylä: Jyväskylä University Press.

Tani, Sirpa. 1995. *Kaupunki Taikapeilissä. Helsinki-elokuvien mielenmaisemat – maantieteellisiä tulkintoja*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1995:14. Helsinki: Helsingin kaupunki, tietokeskus.

Tervinen, Maija. 1984. *Italia Suomen matkailun markkinoinnin kohdemaana*. MEK A:40. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi. 2011. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 7. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Varpio, Yrjö. 1997. *Matkalla moderniin Suomeen. 1800-luvun suomalainen matkakirjallisuus*. Helsinki: SKS.

Varpio, Yrjö. 1999. *Pohjantähden maa: Johdatusta Suomen kirjallisuuteen ja kulttuuriin*. Tampere: Tampere University Press.

Vuoristo, Kai-Veikko. 2001. *Lumen ja suven maa, Suomen matkailumaantiede*. Helsinki: WSOY.

Östman, Jan-Ola & Ville Laakso. 1999. *Postikortille diskurssia löytämässä*. Teoksessa *Postikortti diskurssina*, toim. Ville Laakso ja Jan-Ola Östman, 11–22. Hämeenlinna: Korttien Talo.